

Magdalena Debita

(Uniwersytet Wrocławski)

Sprawozdanie z II ogólnopolskiej studencko-doktoranckiej konferencji naukowej Wiara a polityka i prawo. Wpływ wyznań religijnych na kształtowanie się doktryn politycznych i prawnych, na scenę polityczną i opinię publiczną, Wrocław 2015

The report of the second national student-doctoral scientific conference Faith and Politics and Law. The influence of religious beliefs on the formation of political and legal doctrines, the political arena and the public opinion, Wrocław 2015

Słowa kluczowe: sprawozdanie, wiara, polityka, prawo, konferencja

26 maja 2015 roku na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego¹ odbyła się ogólnopolska studencko-doktorancka konferencja naukowa pt. *Wiara a polityka i prawo. Wpływ wyznań religijnych na kształtowanie się doktryn politycznych i prawnych, na scenę polityczną i opinię publiczną*. Była to już druga edycja tej konferencji, podejmującej ważne i aktualne tematy z pogranicza wiary, polityki i prawa.

Konferencja została zorganizowana przez Studenckie Koło Naukowe Doktryn Politycznych i Prawnych oraz Katedrę Doktryn Politycznych i Prawnych Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego. Wśród referentów znalazło się czterdziestu sześciu

¹ Zob. <https://prawo.uni.wroc.pl/>, dostęp: 8 września 2016.

przedstawicieli różnych polskich ośrodków naukowych, posiadających zróżnicowany dorobek naukowy, co pozwoliło spojrzeć na tematykę konferencji z wielu perspektyw.

Obrady w ramach pierwszej edycji konferencji *Wiara a polityka i prawo* zostały zwieńczone wydaniem zbiorowej publikacji pod takim samym tytułem, w serii wydawniczej *Acta Erasiana*. Druga edycja konferencji przyciągnęła jeszcze więcej uczestników i słuchaczy, a w planach organizatorów również jest zredagowanie podsumowującego tomu zbierającego wszystkie prezentacje.

Zasadniczym celem konferencji było stworzenie platformy wypowiedzi dla młodych naukowców, których zainteresowania oscylują wokół tematyki na styku wiary, polityki i prawa. Mnogość i różnorodność tematów postawiła organizatorów przed koniecznością prowadzenia konferencji równolegle w dwóch salach obrad.

Uroczystym przemówieniem konferencję otworzył profesor Marek Maciejewski, kierownik Katedry Doktryn Politycznych². Jego zainteresowania naukowe oscylują wokół doktryn politycznych, prawnych i administracyjnych. Ponadto jest on kierownikiem ogólnopolskiego grantu „Prawo w totalitaryzmie. Aspekty teorii i praktyki”. W trakcie powitania uczestników konferencji podkreślił on, że wielopłaszczyznowość tematu przewodniego obrad daje pole do snucia rozważań z uwzględnieniem różnych perspektyw. Zaakcentował również, że sfery wiary, polityki i prawa przenikają się, dialogują i wchodzą w interakcje na wielu płaszczyznach i w różnych wymiarach, co pozwala na prowadzenie fascynujących i ważnych dla rozwoju nauki badań.

Konferencyjne obrady otworzyła sesja plenarna dotycząca miejsca wiary w życiu publicznym, której przewodniczył profesor dr hab. Mirosław Sadowski³. Jego specjalizacja naukowa wiąże się z muzułmańską koncepcją prawa i państwa, ale rozległe zainteresowania naukowe dotyczą także doktryn politycznych i prawnych, historii gospodarczej, praw człowieka i wielkich religii współczesnego świata. Profesor rozpoczął sesję krótkim wstępem dotyczącym zależności między wiarą a kształtem życia publicznego. Zauważył, że przenikanie się tych dwóch sfer jest zjawiskiem obserwowanym na całym świecie, bez względu na to, z jaką kulturą i jakim wyznaniem mamy do czynienia. Kształt owych zależności i wzajemnych

² Zob. <http://uni.wroc.pl/wyszukiwarka-pracownikow/?p=595888>, dostęp: 8 września 2016.

³ Zob. <https://prawo.uni.wroc.pl/user/12160>, dostęp: 8 września 2016.

wpływów jest już kwestią odrębną i dużo bardziej złożoną, wymaga więc aktualnej refleksji naukowej.

Pierwszy referat sesji plenarnej – księdza prof. dr. hab. Wiesława Wenza⁴ z Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu – dotyczył ochrony życia wpisanej w misję podstawową Kościoła. Ksiądz profesor skupił się na podkreśleniu wagi ochrony życia w całości rozbudowanej misji Kościoła katolickiego. Zauważył on, że od fundamentalnych założeń doktryny katolickiej, ten właśnie aspekt misji Kościoła jest wciąż aktualny i stanowi swoiste podwaliny jego funkcjonowania.

Drugim prelegentem w sesji był Adam Piątkowski, pastor Wspólnoty Chrześcijańskiej Wrocław dla Jezusa (WDJ)⁵. Na bazie swoich wieloletnich doświadczeń i studiów nad Pismem Świętym, wygłosił on referat pt. *Nauczanie Biblii na temat wybranych kwestii etycznych*. Zasadniczą myślą, która przyświecała jego wystąpieniu, było wskazanie najważniejszych problemów z zakresu etyki, które porusza i objaśnia Biblia, w taki sposób, aby pokazać aktualność i – by tak rzec – „praktyczny” wymiar rozwiązań dawanych przez Biblię.

Po krótkiej przerwie kawowej, w sali 2.03 D rozpoczął się I panel poświęcony chrześcijaństwu i judaizmowi. Pierwszej jego części przewodniczył Paweł Jagiełło⁶. Tę część sesji otworzył referat Tomasza Karola Cebuli⁷, studenta Uniwersytetu Wrocławskiego pt. *„Nielimitowana ulga kościelna” - darowizny na rzecz kościelnej działalności charytatywno-dobroczynnej jako odliczenie od podatku dochodowego*. Celem wystąpienia było przedstawienie możliwości odliczenia od podatku dochodowego darowizn dokonanych na rzecz kościelnej działalności charytatywno-dobroczynnej. Możliwość taką przewiduje art. 55 ust. 7 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej. Przepis nie precyzuje, jaką kwotę maksymalnie można odliczyć, co może doprowadzić do sytuacji, w której skorzystanie z ulgi może oznaczać brak faktycznej zapłaty podatku

⁴ Zob. <http://www.wenz.archidiecezja.wroc.pl/>, dostęp: 8 września 2016.

⁵ Zob. <http://www.wdj.pl/pastor>, dostęp: 8 września 2016.

⁶ Student IV roku prawa na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego. Publikuje m.in. w „Acta Erasiana” czy „Przeglądzie Uniwersyteckim”, jest współredaktorem tomu pokonferencyjnego „Wiara, polityka, religia”. Laureat Diamentowego Grantu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (zob. http://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/1,35771,18287326,Studenti_z_Wroclawia_dostana_200_tysiecy_zlotych.html, dostęp 8 września 2016).

⁷ Student III roku prawa na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, studiował także ekonomię. Przewodniczący Koła Naukowego Historii Państwa i Prawa oraz członek Koła Naukowego Prawa Finansowego „Fiscus”, czynny uczestnik ogólnopolskich oraz międzynarodowych konferencji prawno-historycznych.

dochodowego. Jest to główny powód, dla którego kwestia darowizn na rzecz kościelnej działalności charytatywno-dobroczynej w ostatnich latach wywołała spory i dyskusje. Referent zauważył, iż sens wprowadzenia „nielimitowanej ulgi kościelnej” można sformułować na podstawie analizy przepisów definiujących, czym jest kościelna działalność charytatywno-opiekuńcza.

Kolejną prelegentką była Natalia Ściebura⁸, która zaprezentowała referat pt. *Pojęcie solidarności w ruchu społecznym NSZZ „Solidarność” oraz definiowanie tego ideału przez katolicką naukę społeczną*. Autorka skupiła się na wyjaśnieniu pojmowania solidarności przez duchownych i związkowców XX i XXI wieku przez pryzmat wspólnoty wartości, takich jak równość, wolność, sprawiedliwość, współzależność. Wykazała również, że pojęcie solidarności wciąż jest definiowane na nowo i nabiera nowego znaczenia w świetle nowych czasów.

Następne wystąpienie – Mateusza Lisieckiego⁹ – przedstawiało *Zarys historii ruchu ekumenicznego na przestrzeni XX w.* Referent rozpoczął od prezentacji założeń, które stanowiły fundamenty powstania tego ruchu, jednak uwzględnił także koncepcje nastawione do niego krytycznie. Wystąpienie skupione było na historii ruchu ekumenicznego w wieku XX, ponieważ jednak jego korzenie sięgają wieku XIX, prelegent wyjaśnił, jakie czynniki kształtowały go i wpłynęły na jego istotę w wieku XX. Zaprezentowane zostały także dwa kolejne ruchy, które się z niego wywodzą, mianowicie: doktrynalny i praktyczny. Największa część wystąpienia poświęcona została stosunkowi Kościoła katolickiego do tegoż ruchu – z początku był on nieprzychylny, jednak z czasem ewoluował w stronę pozytywnej aprobaty, czego najdonioślejszym przykładem jest pontyfikat Jana Pawła II.

Następny referat pt. *Problem korupcji w Watykanie: historia i stan obecny* wygłosiła mgr Krystyna Potapenko¹⁰ z Uniwersytetu Jagiellońskiego. Wystąpienie opierało się na ujęciu

⁸ Studentka Wydziału nauk Historycznych i Pedagogicznych Uniwersytetu Wrocławskiego. Jej zainteresowania naukowe koncentrują się wokół najnowszej historii Polski, szczególnie okresu przełomu roku 1989, oraz katolickiej nauki społecznej.

⁹ Student III roku prawa na Uniwersytecie Wrocławskim. Czynnie angażuje się w działalność Koła Naukowego Historii Państwa i Prawa. Od początku studiów uczestniczy jako prelegent w ogólnopolskich oraz międzynarodowych konferencjach poświęconych tematyce związanej z historią, prawem, gospodarką. Jego zainteresowania naukowe dotyczą głównie zagadnień dotyczących historii myśli politycznej, w szczególności koncepcji politycznych Stanisława Cata-Mackiewicza, zagadnień związanych z terroryzmem, ale również tematyki prawa gospodarczego czy konstytucyjnego.

¹⁰ Doktorantka III roku w Katedrze Filozofii Prawa i Etyki Prawniczej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Tytuł magistra zdobyła na Narodowym Uniwersytecie imienia Iwana Franki na kierunku „Prawo” w 2012 roku. Zakres

historycznym prezentowanego problemu i dążyło do jego diagnozy we współczesności. Uwaga prelegentki skupiona była na korupcji w Watykanie wieku XVI-XVIII, kiedy to skala tego problemu nie tylko niszczyła Stolicę Apostolską od wewnątrz, ale zyskiwała także zewnętrzny wymiar polityczny i stała na przeszkodzie zjednoczenia Włoch. Przez długi czas kwestia korupcji w Watykanie nie funkcjonowała w publicznym dyskursie (choć były wyjątki, jak np. wystąpienia Machiavellego), gdyż w związku z dominującym w Europie światopoglądem, Stolica Apostolska uchodziła za instytucję, której problem ten z zasady nie dotyczy. Watykańską korupcję autorka wystąpienia podzieliła na zewnętrzną (obejmującą relacje papieża i Stolicy Apostolskiej z przedstawicielami innych państw) oraz wewnętrzną (czyli np. nieprzejrzyste zasady finansowe Watykanu czy nepotyzm). Podział ten stanowił dla referentki punkt wyjścia nt. zasadniczych problemów, które prowadzą do korupcji, a także sposobów zwalczania tego zjawiska.

Wystąpienie mgr Magdaleny Polowczyk¹¹ dotyczyło *Polskiego systemu penitencjarnego o posłudze duszpasterskiej kapelanów więziennych*. Działalność instytucji więziennych regulują przepisy polskiego prawa penitencjarnego, które określają również zasady dotyczące prawa do wolności religii osoby osadzonej, a także wyznaczają ramy tej wolności w czasie odbywania kary w zakładzie zamkniętym. Regulacje te stwarzają podwaliny dla działalności duszpasterstwa więziennego, które definiuje się jako duchowo-religijną opiekę, realizowaną pod nadzorem Episkopatu. Autorka referatu podkreśliła specyficzne uwarunkowania i potrzeby religijne osób reprezentujących więzienną grupę społeczną. Charakteryzuje ją stan izolacji społecznej, w którym Kościół katolicki organizuje tzw. duszpasterstwo nadzwyczajne. Ten specyficzny rodzaj posługi realizują kapelani więzienni, których celem jest zaspakajanie potrzeb religijnych osadzonych i wspomaganie procesu resocjalizacji. Jak wskazała referentka, kapelani więzienni prowadzą więźniów ku pojednaniu zarówno z Bogiem, jak i ze społeczeństwem, a także z samym sobą. Duszpasterstwo nadzwyczajne wykorzystuje różne środki ewangelizacyjne takie jak czytanie Pisma Świętego, słuchanie audycji w radiowęźle, katechezy, przystępowanie do sakramentów, modlitwy podczas Mszy Świętej i nabożeństw.

jej zainteresowań to prawno-filozoficzne aspekty korupcji oraz sposoby jej przeciwdziałania, prawo administracyjne, filozofia prawa, filozofia polityczna (w szczególności N. Machiavelli).

¹¹ Doktorantka IV roku Stacjonarnych Studiów Doktoranckich Uniwersytetu Wrocławskiego w Instytucie Prawa Cywilnego. Zakres jej zainteresowań naukowych obejmuje prawo cywilne, ale także funkcjonowanie polskiego systemu penitencjarnego.

Referat mgr Magdaleny Debity¹² dotyczył zagadnień związanych z ochroną życia poczętego z punktu widzenia nauki społecznej Kościoła katolickiego. Referentka zaczęła od przypomnienia, jak wygląda aktualny stan prawny ochrony życia poczętego. Następnie przedstawiła ramowo założenia społecznej nauki Kościoła, kładąc szczególny nacisk na aspekty związane z wartością życia. Na styku tych dwóch wątków, referentka przedstawiła zarówno punkty wspólne, jak i różnice w przedstawionych podejściach do ochrony życia poczętego. Po ostatnim w tej części obrad referacie uczestnicy przystąpili do dyskusji na poruszonych zagadnieniach, pogłębiając niektóre z kwestii przedstawionych w wystąpieniach.

Po dyskusji i przerwie kawowej rozpoczęto drugą część sesji, której przewodniczyła mgr Debita. Tę część sesji otworzył referat o charakterze systematyzującym, a wygłosiła go mgr Justyna Mielczarek¹³. Wystąpienie przedstawiało strukturę Kościoła katolickiego w Polsce oraz jego podział terytorialny, który nie pokrywa się z podziałem administracyjnym kraju. Referentka na podstawie tej niezgodności zdiagnozowała problem w postaci trudności z budowaniem lokalnej tożsamości oraz lokowaniem centrum życia społecznego. Autorka przedstawiła przebieg kształtowania się podziału terytorialnego Kościoła w Polsce na przestrzeni wieków, którego przyczyny leżały głównie w migracjach ludności, a także na skutek wojen i konfliktów zbrojnych. Zwieńczeniem wystąpienia było zreferowanie obecnego kształtu administracji Kościoła oraz planowanych zmian.

Kolejny referat pt. *Analiza komparatystyczna kultur prawnych judaizmu i chrześcijaństwa – wybrane aspekty wygłosił* mgr Mateusz Kępa¹⁴. Wywód rozpoczął się od ustaleń definicyjnych: czym jest „kultura prawna” oraz co ją kształtuje. W dalszym toku wystąpienia, referent podkreślił, że różnice w kulturze prawnej judaizmu i chrześcijańska zasadzają się na różnych sposobach interpretowania Biblii. Żydzi interpretują bowiem słowa Starego Testamentu dosłownie, natomiast chrześcijanie – metaforycznie. Kolejna różnica wypływa z faktu, iż wspólną płaszczyzną prawa chrześcijańskiego i judaistycznego jest jedynie Stary

¹² Tytuł magistra administracji na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego uzyskała w 2013r. Jest autorką wielu publikacji z wybranych zagadnień bioetyki, prawa administracyjnego i konstytucyjnego. Jest recenzentką w czasopismach „Acta Erasiana” i „Preteksty”. Studentka III roku studiów doktoranckich na WPAiE Uniwersytetu Wrocławskiego.

¹³ Mgr Mielczarek pracuje w Zakładzie Nauki Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego. Jej zainteresowania naukowe dotyczą polskiego prawa administracyjnego. Swojej artykuły publikowała m.in. we „Wrocławskich Studiach Erazmiańskich”, ale także w publikacjach zbiorowych „Twoje prawa w pracy” czy „Ubóstwo w Polsce”.

¹⁴ Absolwent administracji na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, od 2014 r. doktorant w Katedrze Doktryn Politycznych i Prawnych na Uniwersytecie Wrocławskim.

Testament. Wskazać należy jednak również na podobieństwa, których autor upatruje w bardzo szerokim zasięgu oddziaływania zarówno kultury prawnej chrześcijaństwa, jak i judaizmu, na całym świecie. Obie kultury prawne oddziałują również na siebie nawzajem, a nawet posiadają punkty wspólne. Obecnie zaś obie posiadają wpływ na globalne życie społeczne, polityczne i prawne.

Wystąpienie Katarzyny Kubiak¹⁵ dotyczyło wpływu Halachy (czyli żydowskiego prawa – wykładni Tory) na życie codzienne wyznawców ortodoksyjnego judaizmu. Składa się na nią 613 micwot, czyli obowiązków, dotyczących właściwie każdej sfery życia człowieka i pokazujących, jak stosować Torę w praktyce. Autorka skupiła się na przedstawieniu wybranych micwot: obrzezania, koszerności oraz szabatu i wykonywanych podczas niego czynności. Pogłębiona refleksja nad Halachą pozwala na lepsze zrozumienie codzienności ortodoksyjnych wyznawców judaizmu oraz odmienności ich trybu życia. Może ułatwiać także prowadzenie świadomego dialogu międzykulturowego.

Temat kolejnego referatu – mgr Dominiki Loll¹⁶ z Okręgowej Izby Radców Prawnych w Bydgoszczy – oscylował wokół polityki wewnętrznej i zewnętrznej państwa Izrael. Referentka rozpoczęła od rysu historycznego państwa, a w dalszej kolejności przeszła m.in. do kwestii obywatelstwa, które jest nierozzerwalnie związane z wyznaniem. Precedensem stało się orzeczenie sądu w Tel Awiwie w sprawie Jorama Kaniuka, któremu pozwolono zdecydować o swojej tożsamości religijnej. Autorka odpowiedziała na pytanie, kto może zostać obywatel Izraela, oraz jakie wiążą się z tym prawa i obowiązki. Jednym z zasadniczych obowiązków jest przejście szkolenia wojskowego, zarówno dla mężczyzn, jak i kobiet. Z tego powodu Izrael posiada jedną z najlepiej wyszkolonych armii. Jego celem wciąż pozostaje ochrona wiary i pochodzenia etnicznego Żydów z całego świata.

Następne wystąpienie, którego autorką była Karolina Piech¹⁷, dotyczyło zasadności funkcjonowania religijnego (rytualnego) uboju zwierząt w prawie polskim. Zagadnienie to

¹⁵ Studentka IV roku prawa na Uniwersytecie Wrocławskim. Aktywna uczestniczka licznych konferencji i kół naukowych, najaktywniej działa w Uniwersyteckiej Poradni Prawnej. Jej zainteresowania prawne koncentrują się wokół prawa karnego i penitencjarnego. Interesuje się także historią judaizmu.

¹⁶ Absolwentka WPiA na UMK w Toruniu (kierunek prawo). Podczas studiów członek Studenckiego Koła Naukowego Prawa Wyborczego "Elektor" oraz członek Interdyscyplinarnego Koła Naukowego Dóbr Niematerialnych UMK w Toruniu. Laureatka nagrody Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w XI edycji konkursu Urzędu Patentowego RP na najlepszą pracę magisterską z zakresu własności intelektualnej. Obecnie aplikantka radcowska w Okręgowej Izbie Radców Prawnych w Bydgoszczy.

¹⁷ Studentka trzeciego roku administracji oraz pierwszego roku prawa na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego. Wiceprzewodnicząca Studenckiego Koła Naukowych Debat

zakorzenia się w wolności sumienia i wyznania, które gwarantuje Konstytucja RP. Autorka wskazała, że religijne uzewnętrznianie jest również prawnie ograniczane. Ponadto omówione zostały regulacje dotyczące sytuacji zwierząt w polskim porządku prawnym. Podczas wystąpienia poruszony został problem zwiększenia cierpienia zwierząt w czasie uboju rytualnego w porównaniu do uboju przeprowadzanego po uprzednim ogłuszeniu. Kwestia ta implikuje pytanie o granice wolności religijnej, szczególnie problematycznej w przypadku mniejszości wyznaniowych. Referentka podjęła również próbę odpowiedzi na pytanie, czy wiara powinna stać ponad cierpieniem żywych istot. Skłoniła się ku pogładowi, że cierpienie zabijanych zwierząt, jako obiektywny fakt, nie powinno być ignorowane przez wyznawców religii, uznanej przez autorkę za kwestię indywidualnego wyboru.

Referat pt. *Wpływ reformacji na zmiany w prawie małżeńskim* wygłosił mgr Kamil Pindel¹⁸. Zaczął od przedstawienia tła dla ukształtowania reformacyjnej koncepcji małżeństwa oraz uwagi, iż prawo małżeńskie łączy elementy prawa publicznego i prywatnego oraz jest kluczowe dla wpływu instytucji świeckich i religijnych na życie obywateli. Świadomy tego znaczenia był Marcin Luter – ojciec reformacji. Jednym z pierwszych jego postulatów było odebranie papieżowi jurysdykcji nad zawieraniem ślubów. Referent przedstawił proces formowania się luterskiej doktryny małżeństwa oraz przyjmowania jej przez kolejne państwa Rzeszy (co było równoznaczne z przyjęciem protestantyzmu). Na zakończenie autor podkreślił doniosłe znaczenie XVI-wiecznych koncepcji dla późniejszych regulacji małżeńskich.

Wątek demokratyzacji hierarchii kościelnej znalazł odbicie w referacie mgr. Grzegorza Omelana¹⁹, którego wystąpienie dotyczyło kobiet-biskupów w kościele anglikańskim. W 1994 roku Synod Generalny Kościoła Anglii zezwolił kobietom na obejmowanie stanowisk księży. Komentatorzy już wówczas podejrzewali, że jest to pierwszy krok do umożliwienia kobietom przyjmowania święceń biskupich. Ta kwestia znalazła jednak wielu przeciwników wśród wyznawców, w związku z czym reforma ta weszła w życie dopiero po upływie kolejnych lat. W 2014 roku ostatecznie zdecydowano o wyświęcaniu kobiet na biskupów, a

Politycznych oraz (od niedawna) członek Koła Naukowego Praw Zwierząt. Główne zainteresowania naukowe: prawo konstytucyjne, prawo parlamentarne, władza wykonawcza, prawa zwierząt.

¹⁸ Absolwent prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego. Doktorant w Katedrze Historii Doktryn Politycznych Prawnych. Pod opieką prof. Michała Jaskólskiego przygotowuje rozprawę doktorską dotyczącą prawa do tolerancji religijnej w Rzeczypospolitej.

¹⁹ Absolwent Uniwersytetu Opolskiego, filolog angielski, tłumacz, internacjolog, doktorant na kierunku nauki o polityce.

do maja 2015 roku w Kościele Anglii wyświęcono na biskupów już dwie kobiety. Referent dostrzegł tendencje do demokratyzacji Kościoła nie tylko w samym fakcie umożliwienia kobietom przyjmowania święceń biskupich, ale także w procesie dochodzenia do porozumienia pomiędzy trzema organami statutowymi Kościoła Anglii (biskupami, księżmi i laikatem).

Temat prawa małżeńskiego zaistniał także w referacie mgr Igi Jaworskiej²⁰ z Uniwersytetu Wrocławskiego. Jej wystąpienie dotyczyło stwierdzenia nieważności małżeństwa w prawie kanonicznym. Referentka zaznaczyła na początku, że unieważnienia małżeństwa nie należy mylić z rozwodem cywilnym. Aby w przestrzeni publicznej błąd ten przestał pokutować, autorka w prosty sposób ukazała istotę stwierdzenia nieważności małżeństwa w prawie kanonicznym, a także przesłanki oraz procedurę uzyskania orzeczenia Trybunału Kościelnego. Ponadto wskazała na najważniejsze różnice pomiędzy instytucją unieważnienia małżeństwa oraz rozwodem cywilnym.

Ostatnie w tej części wystąpienie dotyczyło stosunku religii chrześcijańskiej do służby o charakterze militarnym. Jego autorem był Adam Bieranowski²¹. Dokonał on próby porównania norm prawnych w zakresie czynnej służby w wojsku oraz policji z normami prawa bożego, które zostały wyrażone w Biblii. W tych rozważaniach szczególne miejsce zajmuje kwestia dopuszczalności pozbawienia ludzkiego życia przez żołnierza i funkcjonariusza policji w szczególnych okolicznościach (wojna, wykonanie rozkazu i in.). Problem ten został przez referenta skonfrontowany z nakazami prawa bożego. Kolejną kwestią podniesioną przez mówiącego stała się odpowiedzialność żołnierzy i policjantów za czyny w kontekście obowiązującego prawa świeckiego oraz na gruncie norm biblijnych. W podsumowaniu referent podjął się odpowiedzi na pytanie, czy chrześcijanie mogą zostać zwolnieni z moralnej odpowiedzialności za złamanie bożego nakazu w imię prawa świeckiego.

Po tym wystąpieniu w obradach nastąpiła przerwa. Po niej rozpoczął się II panel: *Islam i inne organizacje religijne*, któremu przewodniczył mgr Mateusz Kępa. Obrady tego panelu

²⁰ Absolwentka Wydziału Prawa Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego. Obszar jej zainteresowań naukowych obejmuje prawo cywilne oraz kanoniczne, a w szczególności kwestie związane z instytucją małżeństwa.

²¹ Przedstawiciel Uniwersytetu Wrocławskiego. Jego zainteresowania naukowe obejmują instytucje prawa związane ze służbami mundurowymi, a w szczególności z wojskiem.

rozpoczęła mgr Małgorzata Samojedny²², która wygłosiła referat pt. *Pierwsze państwo Saudów i jego ideolog religijny Ibn Wahhab*. Przybliżył on aspekt polityczny porozumienia zawartego pomiędzy Muhhamadem ibn Abd al-Wahhabem – uczonym muzułmańskim, twórcą wahhabickiego nurtu w islamie, oraz wodzem jednego z plemion na Półwyspie Arabskim – Muhammadem ibn Saudem. Pakt ten zaowocował połączeniem sił w budowaniu państwa i popularyzacją wahhabizmu. W oparciu o przedstawione tło historyczne, autorka poddała analizie współczesną sytuację polityczno-religijną w Arabii Saudyjskiej.

Kolejne wystąpienie przygotowała mgr Katarzyna Sadowa²³, a jej referat dotyczył zbrodni honorowych w kontekście koncepcji czystości w islamie. Ten szczególny rodzaj zbrodni, wciąż aktualny, nagłaśniany medialnie zaczął być dopiero w latach 90-tych XX wieku i z początku przedstawiany jako problem państw muzułmańskich. Z czasem jednak jasnym stało się, że „zbrodnie honorowe” w coraz większym stopniu dotyczą także państw cywilizacji zachodniej. Raporty organizacji międzynarodowych wskazują, że wysoki odsetek zbrodni pokrywa się ze znaczącym odsetkiem mniejszości muzułmańskich w krajach europejskich. W dyskursie słyhać jednak również głosy krytykujące koncepcję, jakoby istniał jakikolwiek związek pomiędzy tego typu przestępstwami a religią muzułmańską. Analiza reguł szariatu wykazuje, że żadne ze źródeł prawa muzułmańskiego nie wspomina o tzw. zbrodniach „honorowych”. Faktem jednocześnie jest, iż jedną z priorytetowych wartości islamu pozostaje „czystość”, przy czym kobiety wydają się być zobligowane do jej zachowania w sposób szczególny.

Referat mgr Aleksandry Spychalskiej²⁴ dotyczył kolejnego aktualnego problemu, jakim jest dżihad, ujęty przez autorkę w kontekście zamiaru ludobójczego. Jako przykład posłużyło

²² Doktorantka na Uniwersytecie Wrocławskim w Katedrze Doktryn Politycznych i Prawnych. Promotorem jej pracy jest prof. M. Sadowski. Pracuje w działającej przy Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii UWr Pracowni Badań Praw Orientalnych (zob. <http://prawaorientu.prawo.uni.wroc.pl/>, dostęp: 8 września 2016). Publikuje w czasopismach „Acta Erasmiana” czy „Studia Erasmiana Wratislaviensia”.

²³ Doktorantka w Katedrze Doktryn Politycznych i Prawnych oraz działającej przy Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii UWr Pracowni Badań Praw Orientalnych, a także Międzywydziałowego Koła Kultur Bliskiego i Dalekiego Wschodu. Prowadzi badania w obszarze tematyki islamu oraz aspektów związanych z ochroną praw człowieka i skutecznością działań podejmowanych w tym zakresie. W odniesieniu do islamu interesuje się przede wszystkim pozycja i status prawny kobiet w kulturze muzułmańskiej, ze szczególnym uwzględnieniem takich zjawisk, jak tzw. „zbrodnie honorowe”, problematyka karania za *zina* (cudzołóstwo) oraz kwestie związane z zawieraniem, a zwłaszcza z możliwością rozwiązania muzułmańskiego kontraktu małżeńskiego.

²⁴ Doktorantka w Katedrze Doktryn Politycznych i Prawnych, ekspertka Pracowni Badań Praw Orientalnych, członkini International Association of Genocide Scholars, z-ca redaktora naczelnego „Wrocławskich Studiów Erazmiańskich”. Zainteresowania badawcze oscylują wokół zbrodni ludobójstwa (regulacje prawne, orzecznictwo, mechanizmy, historia) i myśli prawnej Rafała Lemkina.

referentce Państwo Islamskie, uznawane jest obecnie za jedno z najpoważniejszych zagrożeń dla światowego bezpieczeństwa. Autorka poddała analizie działania ISIS wobec ludności cywilnej (brutalne egzekucje, masowe mordy i bestialskie gwałty) na podbijanych terenach. Analiza ta wykazała, że polityka ISIS wobec tych grup religijnych wypełnia znamiona zbrodni ludobójstwa.

Miłosz Jamrocha²⁵ przedstawił referat pt. *Procedura karna państw muzułmańskich na przykładzie Prawa procedury karnej Królestwa Arabii Saudyjskiej*. Referent starał się ustalić, na ile w tym przypadku jest to prawo stanowione, a na ile prawo szariatu. Aby udzielić odpowiedzi na to oraz dalsze pytania, autor szczegółowo przedstawił przykład Prawa procedury karnej Królestwa Arabii Saudyjskiej, z uwzględnieniem najciekawszych rozwiązań z punktu widzenia zachodniej kultury prawa. Do przedstawienia wniosków dokonał porównania obydwu systemów prawnych (saudyjskiego i zachodnioeuropejskiego), wydobywając zasadnicze podobieństwa i różnice.

Dominika Chrostowska²⁶ wygłosiła referat pt. *Świadkowie Jehowy – wpływ wiary na możliwość przeprowadzania zabiegów medycznych*. Nie zgadzają się oni na przeprowadzanie zabiegów transfuzji krwi i zastosowania preparatów krwiopodobnych, co autorka ilustruje odpowiednimi cytatami z Biblii. Analizuje także kluczowy dla lekarzy problem, jakim jest poszanowanie woli pacjenta niezgodne z przysięgą Hipokratesa. Świadkowie Jehowy akceptują bowiem alternatywne metody leczenia. Kolejnym podjętym przez autorkę problemem jest małoletniość Świadka Jehowy i brak zgody rodziców lub prawnych opiekunów na zabieg ratujący życie. Z punktu widzenia lekarzy palącą kwestią jest konieczność nagłego udzielenia pomocy przy braku alternatywnej metody terapeutycznej. Autorka przytoczyła jednak mnogość przykładów dokonania zabiegów chirurgicznych bez użycia krwi.

Kolejne wystąpienie pt. *Spoleczność karaimska – sytuacja prawna, społeczna i religijna* przygotował mgr Wiktor Trybka²⁷. Rozpoczął on swoje wystąpienie od rysu historycznego

²⁵ Przedstawiciel Uniwersytetu Wrocławskiego, przewodniczący Studenckiego Koła Naukowego Historii Państwa i Prawa. Naukowo interesuje się procedurami prawa karnego orientalnych systemów legislacyjnych.

²⁶ Studentka II roku prawa na WPiA Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Nowowwybrana prezes SKN Prawa Medycznego LEX MEDICA. Zainteresowania naukowe koncentruje wokół prawa medycznego oraz międzynarodowego.

²⁷ Mgr Wiktor Trybka jest absolwentem stacjonarnych studiów prawa i stacjonarnych studiów administracji na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego. W czerwcu 2013 roku decyzją Rady WPAiE Uniwersytetu Wrocławskiego otworzył przewód doktorski pt. *Ingerencja władcza w wykonanie*

dotyczącego Karaimów – grupy wyznaniowej, który za jedyne źródło wiary i prawa uznaje Biblię hebrajską. Pierwsi karaimi mieszkali na terenie dzisiejszego Iraku, Iranu i Izraela. W X wieku zaczęli osiedlać się też w granicach Bizancjum, w Kairze i na terenach państwa Seldżuków, na Krymie, a od XIII wieku – w wielu miejscach na północ i północny zachód od Krymu. To właśnie wschodnioeuropejscy karaimi dali początek Karaimom, którzy w XVI wieku przejęli rolę intelektualnych i duchowych przywódców całej karaimskiej społeczności. W 1997 na zebraniu założycielskim w Warszawie przyjęto postanowienie o powołaniu Związku Karaimów Polskich jako stowarzyszenia społeczno-kulturalnego. Obecne ich status prawny jest regulowany odrębną ustawą podobnie jak innych związków wyznaniowych.

Referat mgr. Karola Rusina²⁸ dotyczył problemu rejestracji związku wyznaniowego na przykładzie Kościoła Latającego Potwora Spaghetti. Studium przypadku wykazało, że obowiązująca procedura wpisu do Rejestru kościołów i innych związków wyznaniowych zawiera liczne nieścisłości, w tym zasadniczą, jaką jest brak doprecyzowania, co jest religijne, a co nie. Autor bronił również tezy, że ustawa nie przewiduje procedury weryfikacji dalszego spełniania przesłanek formalnych wpisu, co byłoby zasadne, gdyż podmioty wpisane do Rejestru uprawnione są do korzystania m.in. z ulg podatkowych. Referent wyraził opinię, iż ustawodawca powinien rozważyć nowelizację obowiązującej regulacji z przyczyn, które były przedmiotem jego wystąpienia.

Ostatnią referentką panelu była mgr Urszula Muszalska²⁹, której wystąpienie nosiło tytuł *Religijno-prawne aspekty władzy cesarza w Japonii*. Referat dotyczył regulacji mających źródło w dwóch konstytucjach Japonii: z epoki Meiji i Showa. Szczegółowej analizie porównawczej zostały poddane ustawy o dworze cesarskim, na podstawie których autorka przedstawiała pozycję cesarza w państwie. Kolejnym punktem wywodu było przedstawienie regulacji dotyczących dziedziczenia i regencji.

II panel zakończyła dyskusja referentów i publiczności. W tym samym czasie, od godziny 10.30 w sali 2.04 D, trwały obrady w ramach paneli tematycznych: Regulacje prawne w

uprawienia administracyjnoprawnego przez jednostkę. Na promotora rozprawy doktorskiej wyznaczono prof. Barbarę Adamiak. Po ukończeniu studiów prawniczych rozpoczął aplikację notarialną.

²⁸ Doktorant w Zakładzie Prawa Administracyjnego Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii UW. Promotorem pracy doktorskiej jest prof. dr hab. Jan Boć. Odbił aplikację adwokacką.

²⁹ Przedstawicielka Uniwersytetu Wrocławskiego. Współtwórczyni cyklu wykładów poświęconych problematyce prawa, sytuacji politycznej, społecznej i ekonomicznej krajów Bliskiego i Dalekiego Wschodu „Orient Daleki i Bliski”, organizowanego przez Pracownię Badań Praw Orientalnych.

obszarach religijno-kulturowych oraz Miejsce wiary w życiu. Pierwszemu z wymienionych przewodniczył mgr Karol Kalinka³⁰.

Tę część obrad otworzył referat mgr. Marcina Bogusławskiego³¹ pt. *Laickość państwa jako podstawa równości, wolności i demokratycznej deliberacji*. Autor wystąpienia przedstawił tło historyczne, przypominając, z jakimi dylematami borykali się politycy i myśliciele europejscy po II wojnie światowej, chcący nadać nowy kształt powojennemu światu. Jedną z koncepcji autorstwa Jerzego Turowicza przedstawioną w pierwszych latach powojennych na łamach „Tygodnika Powszechnego” zawierała wizję „Polski katolickiej”, godzącej demokrację z religią. Po 1989 roku tygodnik nie wrócił do swojej koncepcji sprzed czterdziestu lat, lecz opowiedział się po stronie przyjaznego rozdziału państwa i Kościoła. Referent dostrzegł jednak pewne uniwersalne elementy koncepcji „Polski katolickiej”, które stały się przedmiotem jego wystąpienia.

Kolejną prelegentką była mgr Małgorzata Grześków³², która przygotowała referat nt. zasad równego traktowania w zatrudnieniu w jednostkach o charakterze wyznaniowym. Autorka rozpoczęła wystąpienie od definicji zasady równego traktowania w prawie pracy, także na tle regulacji międzynarodowych i unijnych. Kolejnym punktem wywodu był zakres, w jakim jednostki podległe kościołom i związkom wyznaniowym (jako pracodawcy) zobowiązane są do przestrzegania antydyskryminacyjnych regulacji Kodeksu pracy. Autorka wskazała na możliwość wystąpienia różnic w oczekiwaniach stawianych pracownikom jednostek o charakterze wyznaniowym w stosunku do pozostałych pracowników.

Następny referat wygłoszony przez mgr. Piotra Janiaka z Uniwersytetu Wrocławskiego dotyczył problematyki rejestrowania kościołów i związków wyznaniowych, w odniesieniu do aktualnej ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania. Autor podkreślił w toku wywodu nieścisłości w obrębie przedmiotowej ustawy, które dodatkowo uwydatnia orzecznictwo sądów administracyjnych. Problem został naświetlony również w kontekście konstytucyjnych gwarancji wolności sumienia i wyznania.

³⁰ Doktorant na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego. Pracuje w Zakładzie prawa Administracyjnego. Jako doktorant zajmuje się badaniem norm prawa administracyjnego i Administracji Publicznej w szczególności badaniem relacji i wpływu grup nacisku i grup interesu na Administrację Publiczną.

³¹ Asystent w Katedrze Filozofii Współczesnej Uniwersytetu Łódzkiego, redaktor Internetowego Magazynu Filozoficznego „HYBRIS”, recenzent muzyczny, bloger.

³² Magister prawa, aplikantka adwokacka i doktorantka w Zakładzie Prawa Pracy Uniwersytetu Wrocławskiego. Obszar jej zainteresowań naukowych obejmuje zagadnienia z zakresu prawa pracy, w tym: prawo indywidualnych stosunków pracy oraz prawo stosunków służbowych.

Referat mgr Natalii Gralewskiej³³ pt. *Wolność sumienia i wyznania jako dobro osobiste. Cywilnoprawna ochrona wolności sumienia i wyznania* został podzielony na dwie zasadnicze części. Pierwsza skupiała się na tematyce wolności sumienia i wyznania na gruncie art. 23 Kodeksu cywilnego, dobra osobistego w postaci swobody sumienia i wyznania oraz wybranych aspektach cywilnoprawnej ochrony wolności sumienia i wyznania. Z kolei druga zawierała omówienie wybranych orzeczeń polskich sądów powszechnych, dotyczących przedmiotowej tematyki. Przytoczenie konkretnych rozstrzygnięć posłużyło do przedstawienia linii orzeczniczej oraz stanowiska judykatury, wypracowanych w przedmiocie cywilnoprawnej ochrony wolności sumienia i wyznania.

Mgr Artur Fojt³⁴ wygłosił referat nt. dopuszczalności przeprowadzenia dowodu z zeznań duchownego z faktów objętych tajemnicą spowiedzi. W pierwszej kolejności zaprezentował definicję tajemnicy spowiedzi w relacji do współczesnego prawa. Posiada ona bowiem swój wyraz w prawie kanonicznym oraz świeckim. Nienaruszalność tajemnicy spowiedzi jest jednym z najbardziej doniosłych zjawisk w Kościele katolickim, a wyrazem szacunku dla jej instytucji są regulacje (z kodeksów postępowania administracyjnego i karnego), które wprowadzają zakaz przesłuchiwania duchownych co do faktów nią objętych.

Lic. Ryszard Bobrowicz³⁵ wystąpił z referatem pt. *O odwróceniu ról, czyli jak prawo wpływa na grzech*. Wystąpienie rozpoczął od ustaleń definicyjnych dotyczących ewolucji pojęcia grzechu, szczególnie w kontekście prawa kreującego społeczne jego rozumienie. Dalsza część referatu została osnuta wokół pytań o stopniowalny charakter zbrodni i grzechu, czy o braku pokrzywdzonych w wyniku dokonania aktu (np. ze sfery etyki seksualnej, jak masturbacja czy seks przedmałżeński). Autor odniósł się do współczesnych przykładów, takich jak kampania „Konkubinat to grzech” czy stwierdzenie papieża Franciszka, że gospodarka oparta na węglu to grzech.

³³ W 2014 roku ukończyła z oceną bardzo dobrą studia prawnicze na Wydziale Prawa Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego. Praca magisterska napisana pod kierunkiem prof. dr-a hab. Andrzeja Śmieji poświęcona była problematyce przyrzeczenia publicznego w polskim prawie cywilnym. Od 2015 roku jest doktorantką na Wydziale Prawa Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego. Jest także aplikantką adwokacką I roku w Okręgowej Radzie Adwokackiej we Wrocławiu.

³⁴ Absolwent administracji (2012 r.) i prawa (2014 r.) na Uniwersytecie Wrocławskim. Od 2013 r. doktorant w Zakładzie Postępowania Administracyjnego i Sądownictwa Administracyjnego na Uniwersytecie Wrocławskim.

³⁵ W swoich badaniach zajmuje się przede wszystkim filozofią prawa oraz stykiem prawa i teologii. Myślicielami wyznaczającymi kierunek jego myślenia są Eugen Rosenstock-Huessy i jeden z jego uczniów, Harold Berman. Współprowadził kurs "Grzech w Kulturze" na Uniwersytecie Warszawskim. Pracuje w Zespole Badań nad Rozwojem Pojęć na Wydziale Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego i w The Kosciuszko Foundation.

Wystąpienie Marcina Łysunieca³⁶, kończące pierwszą część panelu, dotyczyło penalizacji obrazy uczuć religijnych w polskim prawie karnym oraz w państwach Unii Europejskiej. Referent nie przedstawił oceny regulacji prawnych związanych z obrazą uczuć religijnych, lecz opis aktualnego stanu faktycznego. Ważnym elementem wystąpienia było przedstawienie różnic pomiędzy przestępstwem bluźnierstwa a obrazy uczuć religijnych. Referat zawierał przedstawienie rysu historycznego penalizacji przestępstwa obrazy uczuć religijnych i skupiał się na najnowszym orzecznictwie dotyczącym rzeczonoego tematu.

Po dyskusji nad zagadnieniami z obszaru styczności regulacji prawnych z religijnością i kulturą, obradujący udali się na krótką przerwę. Po niej rozpoczęła się druga część panelu, której przewodniczyła mgr Marta Mackiewicz³⁷. Jako pierwszy w tej części panelu wystąpił mgr Jakub Zabłocki³⁸. Jego referat dotyczył wolności religijnej w orzecznictwie sądów krajowych oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Autor rozpoczął wystąpienie od przytoczenia art. 53 ust. 2 Konstytucji RP, który zapewnia każdemu wolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz uzewnętrzniania indywidualnie lub z innymi, publicznie lub prywatnie, swojej religii. Dalszy ciąg referatu był przedstawieniem analizy zasady wolności religijnej, która jest wielokrotnie wyrażana w orzecznictwie sądów krajowych i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

Kolejne wystąpienie dotyczyło problemu agitacji wyborczej (rozumianej jako publiczne zachęcanie czy nakłanianie do głosowania w określony sposób czy na określonego kandydata) w kościołach, a przygotowała je mgr Agata Pyrzyńska³⁹. Autorka wystąpienia, w oparciu o Kodeks wyborczy, przedstawiła listę miejsc, w których agitacja wyborcza jest zakazana i zwróciła uwagę, że brakuje wśród nich kościołów. Z uwagi na fakt, iż przy okazji niemal

³⁶ Student prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego. Naukowo specjalizuje się w obszarze prawa karnego, a także prawa międzynarodowego i europejskiego.

³⁷ Absolwentka prawa i administracji, doktorantka w Katedrze Doktryn Politycznych i Prawnych WPAiE UW. Zainteresowania naukowe dotyczą historii byłego Wielkiego Księstwa Litewskiego, II RP, Europy Środkowo-Wschodniej pod względem zagadnień politycznych, historycznych, prawnych, społecznych i kulturowych.

³⁸ Doktorant prawa Uniwersytetu Wrocławskiego. Pracownik Kancelarii Radców Prawnych i Adwokatów we Wrocławiu, asystent Zastępcy Rzecznika Dyscyplinarnego OIRP we Wrocławiu. Pięciokrotny laureat uczelnianych i ogólnopolskich konkursów naukowych. Jest autorem artykułów naukowych z zakresu administracyjnego prawa materialnego, ustroju samorządu terytorialnego, etyki prawniczej.

³⁹ Absolwentka studiów prawnych na WPiA UMK, doktorantka w Centrum Studiów Wyborczych UMK. Członek Komisji Prawnej Krajowej Reprezentacji Doktorantów oraz Zespołu Prawnego Rzecznika Praw Doktoranta przy Krajowej Reprezentacji Doktorantów. Redaktor naczelna czasopisma "Scientia iuridica" oraz członek kolegium redakcyjnego czasopisma "Societas et Ius". Członek Interdyscyplinarnego Koła Naukowego Doktorantów UMK. Laureatka międzynarodowego konkursu „Debiut Naukowy 2013”. Uczestniczka i organizatorka wielu konferencji naukowych poświęconych problematyce wyborczej, koordynatorka akcji profprekwencyjnych i projektów popularyzujących edukację obywatelską.

każdych wyborów w RP agitacja wyborcza w kościołach ma miejsce, a pewna część społeczeństwa postrzega tego typu zachowania praktykowane przez duchownych jako nieetyczne i niemoralne, SLD przygotowało projekt rozszerzenia katalogu miejsc, w których zakazane jest prowadzenie agitacji wyborczej także na kościoły i miejsca kultu religijnego. Referentka zwróciła uwagę także na relację pomiędzy agitacją wyborczą w kościołach a misją kościoła w postaci nauczania w sprawach społecznych. Finalnym punktem wystąpienia była próba skonfrontowania dopuszczalności ewentualnego wprowadzenia zakazu prowadzenia agitacji wyborczej w kościołach z przepisami Konstytucji RP.

Następny referat, który wygłosiła mgr Joanna Siekiera⁴⁰, dotyczył prawnego systemu ochrony zwyczaju Maorysów w prawie nowozelandzkim. Referat był próbą ukazania tradycji, wierzeń i religii autochtonicznej ludności, ujętych w normy prawa wewnętrznego. Akt leżący u podstaw konstituowania się Nowej Zelandii, czyli Traktat z Waitangi z 1840 r., podkreśla ogromne znaczenie cywilizacji maoryskiej w tworzeniu narodu nowozelandzkiego. Należy podkreślić, że był sędzią głównym Maoryskiego Sądu Ziemi, Edward Taihakurei Durie, wskazywał na dwa źródła systemu prawnego państwa: prawo angielskie oraz tikanga. W prawie nowozelandzkim dostrzegalna jest tendencja do tworzenia ustawodawstwa oraz niższych aktów w nawiązaniu do maoryskiego prawa zwyczajowego, które dotyczy głównie sfery własności ziemi czy innych zasobów naturalnych.

Mgr Paweł Chmiel⁴¹ przedstawił referat pt. *Albański Pokój Religijny*, który był próbą odpowiedzi na pytanie, dlaczego pomimo istnienia wielu różnic na tle religijnym, Albańczycy byli w stanie stworzyć spójną koncepcję narodu, a tożsamość narodowa stawiana była wyżej aniżeli religijna. (W kraju tym stykają się ze sobą 3 wielkie religie: katolicyzm, prawosławie i islam.) Dodatkowo analizie została poddana specyficzna kultura polityczna Albańczyków i związki pomiędzy religią a polityką. Studium przypadku tego kraju może być o tyle cenne, że

⁴⁰ Doktorantka Katedry Prawa Międzynarodowego i Europejskiego na Uniwersytecie Wrocławskim, absolwentka kierunku Administration in International Organizations. Jej zainteresowania dotyczą prawa dyplomatycznego i wojennego, polskiej polityki zagranicznej oraz prawnych ram współpracy państw na Pacyfiku Południowym, czyniąc ją jednym z nielicznych w Europie specjalistów w tej dziedzinie. Obie prace licencjacka i magisterska, dotyczyły odpowiednio polsko-nowozelandzkich relacji dyplomatycznych oraz regionalnej współpracy państw na Pacyfiku. Doktorantka zajęła także 1 miejsce w konkursie na najlepszego absolwenta, organizowanym przez Stowarzyszenie Absolwentów WPAiE. Ponadto, doktorantka wygłasza referaty na konferencjach zagranicznych, uczestniczy w międzynarodowych programach wymiany naukowców (Nowa Zelandia, Rosja, Palestyna). Odbyła także praktyki w polskich przedstawicielstwach dyplomatycznych w Estonii i Kanadzie, a także instytucjach w Niemczech i Polsce.

⁴¹ Absolwent politologii WNS UW i student IV roku Prawa na WPAiE. Naukowo zajmuje się stosunkami panującymi pomiędzy poszczególnymi narodami w Europie Południowej, głównie w krajach byłej Jugosławii.

jest to ewenement pokojowego współistnienia religii, który może stać się przykładem dla innych państw i narodów, szczególnie w dobie wzrastającego fundamentalizmu religijnego.

Wystąpienie Przemysława Jankowskiego⁴² dotyczyło procesów o czary na ziemiach polskich w swoim apogeum, czyli w wieku XVII i XVIII. Prelegent zaznaczył, że w tym samym czasie na zachodzie Europy takie procesy już praktycznie dobiegały końca. W Polsce formalnie ustały one w 1776 roku, po uchwaleniu odpowiedniej konstytucji sejmowej, jednak w praktyce moment ten nastąpił później. Referent poruszył także kwestie: kto i za co mógł zostać skazany za czary, jakie kary się wiązały się z wyrokiem, jak wyglądał proces oraz ile osób zostało w ten sposób skazanych, gdyż wciąż brakuje w tej kwestii jednoznacznych ustaleń.

Referat Michaliny Gduli⁴³ dotyczył problematyki odseparowania wyznania od gospodarki w Niderlandach oraz konsekwencji takiego posunięcia. Autorka przyjrzała się, na jakim etapie stał rozwój tożsamości narodowej Niderlandów w XVI wieku. Dominowały tam wówczas religie reformatorskie i to one były jednym z najważniejszych czynników, jakie wpłynęły na strukturę społeczno-polityczną kraju. Ich wpływ odbijał się w znacznej mierze na znakomitym rozwoju gospodarczym państwa.

Jako kolejny wystąpił Patryk Łąkowski⁴⁴, który zaprezentował referat pt. *Religia w polskim kodeksie karnym – przeszłość, teraźniejszość, przyszłość*. Wystąpienie miało charakter karno-materialny oraz historyczno-prawny. Obok scharakteryzowania współczesnego rozwiązania zawartego w Kodeksie karnym z 1997 roku, przedstawione zostały także wcześniejsze kodyfikacje. Wychodząc od obecnych regulacji i opierając się na obecnej sytuacji społecznej i politycznej, autor wystąpienia rozważał kwestię przyszłości przestępstw „wyznaniowych” w polskim kodeksie karnym.

Drugą część panelu zamknął referat mgr. Pawła Jagiełły z Uniwersytetu Wrocławskiego. Jego wystąpienie dotyczyło małżeństwa o podwójnych skutkach w Prawie Wewnętrznym Kościoła Zielonoświątkowego w Polsce. Jest to instytucja dla związków, którym zależy by być sankcjonowanymi zarówno przez prawo polskie, jak i wyznaniowe. Referent oparł swoje

⁴² Student III roku prawa na WPAIE we Wrocławiu, członek Koła Naukowego Historii Państwa i Prawa.

⁴³ Studentka IV roku prawa na WPAIE we Wrocławiu. Naukowo interesuje się historią prawa, w szczególności prawa rzymskiego.

⁴⁴ Student IV roku prawa Wydziału Prawa Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, delegat do Rady Kół Naukowych Uniwersytetu Wrocławskiego, przewodniczący Koła Naukowego Prawa Karnego Porównawczego.

wystąpienie o Stanowisko Naczelnej Rady Kościoła Zielonoświątkowego Polsce w sprawie małżeństwa, rozwodu, powtórnego małżeństwa oraz planowania rodziny, która zawiera najważniejsze nauki tego związku wyznaniowego nt. małżeństwa i seksualności. Wystąpienie zawierało opisowe rozwinięcie procedury zawarcia małżeństwa o podwójnych skutkach, która schematycznie obejmuje: czynności przygotowawcze, ceremonię zawarcia związku oraz jego rejestrację.

Po wystąpieniu mgr. Jagiełły, referenci wzięli udział w dyskusji i odpowiadali na pytania audytorium. Następnie udano się na przerwę obiadową, po której wrócono do obrad. IV panel, którego tematem przewodnim było miejsce wiary w życiu, poprowadził mgr Paweł Jagiełło. Pierwszą referentką była mgr Marta Mackiewicz, której wystąpienie dotyczyło idei krajowości konserwatystów polskich ziem byłego Wielkiego Księstwa Litewskiego. Jej narodził referentka upatruje w potrzebie obrony interesów ziemiaństwa zaraz po upadku powstania styczniowego. Celem ataków ze strony Rosjan stały się wówczas majątki ziemskie Polaków, ale również język, kultura, obyczaje czy Kościół, który uchodził za ostoję tradycyjnych wartości. Wobec tego zagrożenia wielcy posiadacze ziem zaczęli jednoczyć się w obronie swoich interesów, a tym, co ich spajało było poczucie się ostoją polskości. Referentka wyróżniła trzy najbardziej wyraziste typy postaw „krajowców”. Skrajna postawa zakładała całkowitą dominację żywiołu polskiego nad kulturalnie niżej rozwiniętymi narodami Litwy i Białorusi i z tego względu postulowała asymilację ludności niepolskiej. Druga postawa uznawała prawo do współistnienia innych narodowości. Trzecia zakładała tradycyjalistyczną dominację polskiego ziemiaństwa, powiązaną z paternalistycznym stosunkiem polskich panów do litewskich i białoruskich chłopów.

Następny w kolejności referat autorstwa mgr Magdaleny Wojdali⁴⁵ i mgr. Rafała Michalczaka⁴⁶ był próbą odpowiedzi na pytanie, czy rozum publiczny może pomóc rozstrzygnąć konflikt pomiędzy wiarą a nauką? W pierwszej kolejności audytorium usłyszało definicję rozumu publicznego autorstwa Johna Rawlsa. Dostarcza on metody legitymizacji niektórych decyzji władz publicznych w demokratycznym społeczeństwie. Zgodnie z jego

⁴⁵ Magdalena Wojdala - doktorantka I roku prawa w Katedrze Socjologii Prawa UJ. Absolwentka studiów magisterskich z prawa oraz antropologii kulturowej.

⁴⁶ Absolwent prawa (2011, praca magisterska pt.: *Zastosowanie sztucznej inteligencji w prawie na przykładzie wykorzystania systemów ekspertowych do modelowania rozumowań prawniczych*) oraz filozofii (2013, praca magisterska pt.: *Zagadnienie postewolucji w świetle filozofii nurtu transhumanistycznego*). Obecnie doktorant na Wydziale Prawa i Administracji UJ. Jego zainteresowania naukowe obejmują: zastosowanie sztucznej inteligencji w prawie, wpływ rozwoju najnowszych technologii na rozwój prawa, filozofię sztucznej inteligencji oraz filozofię technologii.

zasadami, działania polityczne powinny być oparte o racje, które wszyscy rozumni obywatele są w stanie zaakceptować. Czy rozum publiczny pozwala na znalezienie kryterium naukowości, które odróżni go od wiary i pseudonauki? Referenci szukali odpowiedzi na to pytanie na przykładzie argumentów używanych w amerykańskiej debacie dotyczącej nauczania teorii ewolucji.

Referat mgr. Łukasza Szymańskiego⁴⁷ poświęcony był stosunkowi konserwatystów wschodnio-galicyjskich do polityki wyznaniowej Austro-Węgier. Autor rozpoczął referat od rysu historycznego, na którego tle przedstawił ówczesnie działający na tamtych ziemiach odłam konserwatystów, czyli Podolaków. Rejon wschodniej Galicji był w drugiej połowie XIX wieku obszarem mocno zróżnicowanym religijnie – obok siebie egzystowali wyznawcy katolicyzmu, judaizmu, protestantyzmu i prawosławia, a także innych mniej licznych wyznań. Podolacy, jako ruch o charakterze radykalnym i niechętnym stosunku do reform społecznych, uznawał religię katolicką za bardzo ważny element kulturowej tożsamości Polaków, nie tylko żyjących w tamtym regionie, i widział w niej istotny czynnik integracyjny narodu poddawanej zabiegom wykorzeniającym kulturowo.

Wystąpienie mgr. Pawła Fiktusa⁴⁸ dotyczyło konserwatywno-liberalnej publicystyki drugiego obiegu wobec wiary, religii i kościoła na przykładzie „Stańczyka”, „Arki” i „Res publiki”. W przypadku „Res publiki” autor wystąpienia przedstawił jej stanowisko wobec wskazanych kwestii do 1978 r. Należy wspomnieć, że jest to czasopismo o profilu liberalnym, natomiast „Arka” (obecnie „Arcana”) podobnie jak „Stańczyk” prezentuje opcję konserwatywno-liberalną. Wszystkie z analizowanych czasopism ukazują się legalnie w III RP. Po przedstawieniu rysu historycznego ośrodków stworzonych przez wymienione czasopisma, autor przedstawił, jak każde z nich na przestrzeni lat odnosiło się do zakreślonej tematyki.

Następny referat, który wygłosił mgr Karol Kalinka, dotyczył kościołów i związków wyznaniowych ujętych jako swoiste grupy nacisku wobec administracji publicznej. Zjawisko to dostrzegane i opisywane jest w wielu krajach demokratycznych, w których funkcjonowanie związków wyznaniowych jest legalne. Te instytucjonalne grupy nacisku mają wpływ na

⁴⁷ Przedstawiciel Uniwersytetu Wrocławskiego, doktoryzuje się w Katedrze Doktryn Politycznych i Prawnych na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego. Prowadzi także działalność dydaktyczną na swoim wydziale.

⁴⁸ Absolwent i doktorant na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego. Aktywny uczestnik i prelegent wielu ogólnopolskich i międzynarodowych konferencji. Jego zainteresowania naukowego dotyczą historii polskiego prawa, II RP, doktryny polskiego kolonializmu.

funkcjonowanie struktur władzy w państwie, także na szczeblu administracji publicznej. Wskazując na konkretne przykłady, referent wykazał, że nierzadko spotykany jest mechanizm wręcz odwrotny: to organy władzy szukają kontaktów z przedstawicielami związków wyznaniowych.

Kolejną referentką panelu była Anna Karpińska⁴⁹, która podjęła temat Cesarza Justyniana I Wielkiego i Cesarzowej Teodory w Kościele, a jej praca poświęcona była analizie mozaiki ze świątyni San Vitale w Rawennie. Powszechnie uznaje się, że mozaiki z kościoła świętego Witalisa oddają cechy charakterystyczne wyglądu cesarza i cesarzowej, mimo że żadne z nich nigdy nie odwiedziło Rawenny. Analiza przedstawień pozwoliła referentce na dostrzeżenie analogii między dworem cesarskim a dworem rajskim oraz na podjęcie rozważań nt. pozycji kobiety w kościele. Główny tok wywodu skupiony był jednak na roli cesarza w kościele i przekonaniu o świętości władcy.

Jolanta Rosiak⁵⁰ wystąpiła z referatem dotyczącym stosunku do służby wojskowej wybranych mniejszości religijnych w Polsce. Wobec postępującej różnorodności religijnej społeczeństwa, kwestia wzajemnego poznawania racji przedstawicieli różnych wyznań wydaje się bardzo istotna. Autorka skupiła się na przedstawieniu poglądów Świadków Jehowy, Adwentystów Dnia Siódmego oraz Zielonoświątkowców na służbę wojskową.

Zamykający tę część obrad referat, który wygłosił Michał Stencel⁵¹, dotyczył istoty wiary i religii w myśli ordoliberalnej i społecznej gospodarce rynkowej. Początki Fryburskiej Szkoły Ekonomii i związanej z nią myśli ordoliberalnej, sięgają czasów powojennych, kiedy to katastrofalna sytuacja społeczno-gospodarcza wymagała istotnych reform systemowych, ale i

⁴⁹ Studentka II roku uzupełniających studiów magisterskich na Instytucie Historii Sztuki Uniwersytetu Warszawskiego oraz ostatniego roku Kulturoznawstwa i Komunikacji Międzykulturowej w Szkole Wyższej Psychologii Społecznej. Swoje zainteresowania naukowe skupia głównie wokół sztuki bizantyńskiej i zagadnień związanych z rynkiem sztuki. Uczestniczka programu „Staże w Instytucjach Kultury” Narodowego Centrum Kultury realizowanego w Galerii Grafiki i Plakatu w Warszawie. Współpracowała również z Fundacją Pro Cultura.

⁵⁰ Studentka administracji Uniwersytetu Wrocławskiego. Swoje zainteresowania naukowe skupia wokół postępowania administracyjnego oraz prawa karnego skarbowego. Pasjonatka kultury i prawa Latynoamerykańskiego, ze szczególnym wskazaniem na Republikę Kuby. Swoje zainteresowania rozwija jako Przewodnicząca SKN Prawa Latynoamerykańskiego działającego przy Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego. Interesuje się także szeroko pojętą tematyką wielokulturowości i różnorodnością religijną.

⁵¹ Student studiów magisterskich na kierunku ekonomia Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego. Były Prezes Naukowego Koła Ekonomistów i współzałożyciel SKN Rising Business Leaders. Pracę licencjacką pisał na temat myśli ordoliberalnej i społecznej gospodarki rynkowej w powojennych Niemczech. Ma na swoim koncie kilkanaście wystąpień na konferencjach o różnorodnym zasięgu i kilka publikacji naukowych. Nagradzany stypendium rektora dla najaktywniejszych studentów oraz zwycięzca konkursu „Wygraj staż w Brukseli” organizowanego w ramach programu edukacyjnego „Obudź swój potencjał”.

odnowy duchowo-moralnej. Przedstawiana koncepcja zakładała liberalny rozwój gospodarki, oparty o fundamenty myśli Kościoła katolickiego. Priorytetem myśli ordoliberalnej było zażegnanie kryzysu duchowego kraju, przy wykorzystaniu dorobku nauki Kościoła, oraz równoległa dbałość o rozwój gospodarczy.

Po ostatnim wystąpieniu, prelegenci przystąpili do dyskusji. Pytania od audytorium i moderatora dały referentom pole do rozwinięcia i pogłębienia myśli przedstawionych w wystąpieniach. Po zakończeniu dyskusji zebrani udali się do sali 2.03 D, w której odbyło się oficjalne, uroczyste zamknięcie obrad konferencji naukowej „Wiara a polityka i prawo. Wpływ wyznań religijnych na kształtowanie się doktryn politycznych i prawnych, na scenę polityczną i opinię publiczną”.

BIBLIOGRAFIA

Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, <https://prawo.uni.wroc.pl/>, dostęp: 8 września 2016.

Prof. dr hab. Marek Maciejewski, <http://uni.wroc.pl/wyszukiwarka-pracownikow/?p=595888>, dostęp: 8 września 2016.

Dr hab. Mirosław Sadowski prof. nadzw. UW, <https://prawo.uni.wroc.pl/user/12160>, dostęp: 8 września 2016.

Ks. prof. zw. dr hab. Wiesław Wenz – Życiorys, <http://www.wenz.archidiecezja.wroc.pl/>, dostęp: 8 września 2016.

Adam Piątkowski, <http://www.wdj.pl/pastor>, dostęp: 8 września 2016.

Studenci z Wrocławia dostaną 200 tysięcy złotych, http://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/1,35771,18287326,Studenci_z_Wroclawia_dostana_200_tysiecy_zlotych.html, dostęp 8 września 2016

Pracownia Badań Praw Orientalnych, <http://prawaorientu.prawo.uni.wroc.pl/>, dostęp 8 września 2016.